

Kahramanmaraş Sağlık Turizmi SWOT Analizi

Gülcan EKŞİ¹, Şevval DEMİRAL²

Özet

Sağlık turizmi, ülkelerin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayan önemli bir sektör haline gelmiştir. Türkiye’de sahip olduğu doğal kaynaklar, termal zenginlikler, sağlık altyapısı ve coğrafi konum avantajıyla bu alanda ön plana çıkmaktadır. Kahramanmaraş ili sağlık turizmi açısından Türkiye’de önemli bir konumda yer almaktadır. Bu çalışmada Kahramanmaraş ili özelindeki mevcut durumu sağlık turizm açısından analiz edilmiştir. İlin sağlık turizmine ilişkin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditler, SWOT analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yapılan SWOT analizi sonucun da Kahramanmaraş İlinin termal kaynakları, elverişli iklimi, stratejik konumu ve nitelikli sağlık kadrosuyla sağlık turizmi açısından yüksek bir potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanın da tanıtım eksikliği, ulaşım ve konaklama altyapısındaki yetersizlikler ile kurumsal yapılanmanın zayıflığı dikkat çekmiştir. Ayrıca 6 Şubat 2023’te yaşanan “Asrın Felaketi” depremi, sağlık altyapısında ciddi tahribata neden olmuş; sağlık hizmet sunumu ve sağlık turizmini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu çerçevede, ilde sağlık turizminin sürdürülebilirliği için yerel yönetimler, sağlık kurumları ve özel sektörün koordineli stratejik adımlar atması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, SWOT Analizi, Kahramanmaraş.

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ORCID: 0009-0001-8570-2022

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ORCID: 0009-0008-6572-7741

Sorumlu Yazar/Corresponding Author : Şevval Demiral

E-posta/e-mail : demiralsvll@gmail.com

Geliş Tarihi/Received : 04.06.2025

Kabul Tarihi/Accepted : 26.06.2025

The SWOT Analysis for Health Tourism of Kahramanmaraş

Abstract

Health tourism has become an important sector contributing to the economic development of countries. Turkey stands out in this field thanks to its natural resources, thermal wealth, health infrastructure, and geographical location advantages. Kahramanmaraş Province holds an important position in Turkey in terms of health tourism. This study analyzes the current situation of Kahramanmaraş Province in terms of health tourism. The province's strengths and weaknesses, as well as opportunities and threats related to health tourism, have been evaluated within the framework of a SWOT analysis. The SWOT analysis revealed that Kahramanmaraş Province has high potential for health tourism due to its thermal resources, favorable climate, strategic location, and qualified healthcare personnel. However, the lack of promotion, inadequacies in transportation and accommodation infrastructure, and weak institutional structure were also noted. Furthermore, the “Disaster of the Century” earthquake that occurred on February 6, 2023, caused serious damage to the health infrastructure and negatively affected the provision of health services and health tourism. In this context, it is recommended that local administrations, health institutions, and the private sector take coordinated strategic steps to ensure the sustainability of health tourism in the province.

Keywords: Health Tourism, SWOT Analysis, Kahramanmaraş.

1. GİRİŞ

Turizm sektörü geçmişten günümüze farklılık gösteren ve her zaman yeniliğe açık, hızlı bir gelişim sağlayan sektör olarak bilinir. Bu sektör, geçmişten günümüze insanların farklı gereksinimler doğrultusunda seyahat etmelerine imkân tanımıştır. Turizm denildiğinde insanların aklında ilk olarak eğlence, tatil, kum, deniz ve güneş gibi unsurlar canlanmaktadır. Turizm kavramı ele alındığında, turizm ile sağlığın ne denli iç içe geçtiği görülmektedir. İnsanlar artık yalnızca deniz, kum ve eğlence amacıyla değil; kaliteli, güvenilir ve hızlı sağlık hizmetlerine erişmek için de seyahat etmektedirler. Turizm ile sağlığın birleşimi, ülkelerin ekonomik açıdan stratejik sektörler geliştirmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Küreselleşmenin giderek artması, teknolojinin gelişmesi ile sağlık, sadece bireylerin yaşam kalitesini artırmakla kalmayarak, ülkelere ekonomik açıdan katkılar sağlamıştır. Son yıllarda sağlık hizmetlerinin küreselleşmesiyle birlikte, bireylerin tedavi amaçlı sınır ötesi seyahatleri artış göstermiştir (Connell, 2006). Bu olgu, literatürde “sağlık turizmi” olarak tanımlanmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ekonomik büyüme ve dış gelir kaynağı olarak değerlendirilmektedir (Connell, 2006).

1980’lerin sonlarından itibaren hızla büyümeye başlayan sağlık turizmi, 21. Yüzyılda ise küresel ölçekte hızla gelişen ve sürdürülebilir bir sektör haline gelmiştir (Shen ve Bai, 2020). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, sağlık turizmi sektörü yıllık ortalama %20’nin üzerinde büyüme kaydetmektedir (WHO, 2023). Bu büyümenin ardında, gelişmiş ülkelerdeki sağlık hizmetlerinin yüksek maliyeti, bekleme sürelerinin uzunluğu ve bazı hizmetlere erişimde yaşanan kısıtlılıklar gibi yapısal nedenler yatmaktadır (Turner, 2007). Türkiye; Avrupa ile Asya arasında stratejik bir köprü konumunda bulunması, yüksek nitelikli sağlık insan gücüne sahip olması, teknolojik açıdan donanımlı sağlık tesisleri ve görece uygun fiyat politikalarıyla sağlık turizminde öne çıkan ülkeler arasında yer almaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2022).

Türkiye, coğrafik konumu, kültürel zenginlikleri, uygun maliyetli sağlık hizmetleri ve son yıllarda ivme kazanan modern sağlık altyapısıyla, uluslararası sağlık turizmi alanında dikkat çeken ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye’nin birçok ili sağlık turizmi açısından öne çıkarken, son yıllarda Kahramanmaraş da sahip olduğu doğal kaynaklar, termal su potansiyeli, coğrafi konumu ve sağlık altyapısındaki gelişmelerle bu alanda adından söz ettirmeye başlamıştır (Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2025). Kahramanmaraş, tarihi ve kültürel mirası, termal kaynakları ve jeolojik yapısı ile sağlık turizmi yönünden önemli bir yere sahiptir. Ancak bu fırsatların sürdürülebilir kazanımlara dönüşebilmesi için stratejik planlama, bölgesel iş birlikleri ve uzun vadeli yatırımların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

2. SAĞLIK TURİZMİ

Dünya Sağlık Örgütü’ne (DSÖ) göre sağlık; fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan tam bir iyilik halidir. Bu bütüncül yaklaşım, bireylerin yalnızca hastalıkların tedavisine değil, aynı zamanda yaşam kalitesini artırmaya yönelik sağlık hizmetlerine olan ilgisini artırmıştır. Bu durum, sağlık hizmetlerinin yalnızca yerel düzeyde değil, ülkeler arası düzeyde de sunulmasını beraberinde getirmiştir.

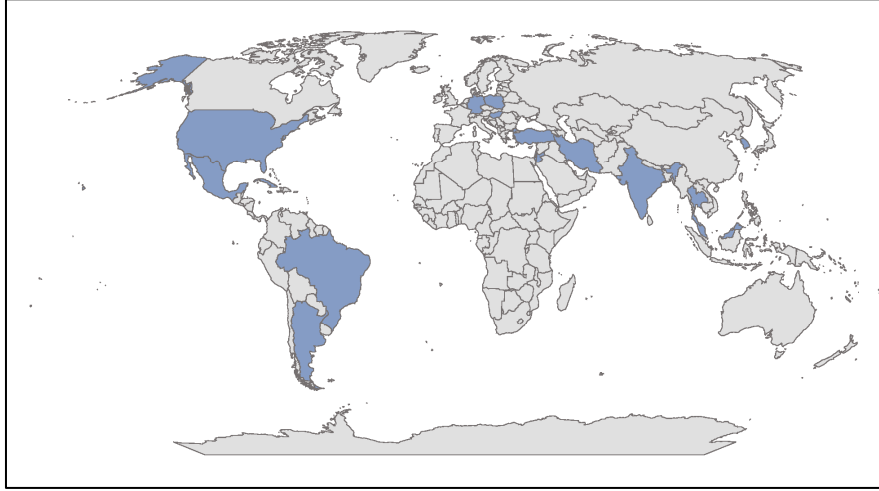
Turizm, bireylerin geçici olarak yer değiştirmesi ve farklı bölgelerde konaklayarak kültürel sosyal ya da eğlence amaçlı faaliyetlerde bulunmasıdır (UNWTO, 2025). Turizm sektörü ise, küresel ölçekte hızla gelişen ve birçok ülkenin ekonomik büyümesine katkı sağlayan alanlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Turizmin çeşitlenmesiyle birlikte yalnızca kültürel ya da eğlence amaçlı seyahatler değil, aynı zamanda sağlık odaklı seyahatler de giderek daha fazla ilgi görmektedir. Bu çerçevede sağlık ve turizm alanlarının etkileşiminden doğan sağlık turizmi

hem ekonomik hem de sosyal yönleriyle birçok ülke açısından dikkat çeken bir faaliyet alanı haline gelmiştir.

Sağlık turizmi; bireylerin tedavi, bakım, rehabilitasyon ya da sağlıklı yaşam hizmetlerinden yararlanmak amacıyla kendi ülkeleri dışına çıkarak sağlık hizmetleri aldıkları faaliyetlerin bütünüdür (Cohen, 2008). Hastanelerde gerçekleştirilen medikal tedavilerden, termal kaynaklara dayalı kür merkezlerine, estetik cerrahiden, diş sağlığına, fizik tedavi uygulamalarından wellness ve spa hizmetlerine kadar geniş bir hizmet yelpazesini içermektedir (Connell, 2006). Son yıllarda sağlıklı yaşam bilincinin artmasıyla birlikte, bireyler yalnızca hastalıkların tedavi edilmesi için değil, sağlığın korunması ve geliştirilmesi amacıyla da seyahat etmektedir. Böylece sağlık turizmi yalnızca hastaları değil, sağlığını iyileştirmek isteyen geniş bir kitleyi hedef alan çok yönlü ve büyüyen bir sektör haline gelmiştir.

Bu çerçevede, sağlık turizmi kavramının içinde yer alan birey profilleri de çeşitlenmiştir; literatürde sıklıkla karşılaşılan “sağlık turisti” ve “turistin sağlığı” kavramları da bu farklılıkları yansıtan iki temel yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Sağlık turisti, seyahatini esas olarak sağlık hizmeti alma amacıyla planlayan bireyleri tanımlamaktadır (Hazarika, 2010). Turistin sağlığı kavramı ise birincil amacı tatil, iş veya kültürel deneyim gibi nedenlerle seyahat etmek olan bireylerin yolculuk sırasında karşılaşılabilecekleri sağlık sorunlarına yönelik hizmet ihtiyaçlarını ifade eder (Özer ve Songur, 2012). Bu iki kavram arasındaki farkın, bireylerin seyahat etme nedenlerine bağlı olarak ortaya çıktığı sonucuna varılabilir. Sağlık turistlerinin doğrudan sağlık hizmeti alma amacıyla yola çıktıkları, buna karşılık turistin sağlığı kapsamında değerlendirilen bireylerin ise sağlık hizmetlerine genellikle ikincil ve planlanmamış ihtiyaçlar doğrultusunda yönellikleri söylenebilir. Sağlık turizminin gelişiminde ise sağlık turistlerinin beklentileri ve tercih eğilimleri önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık turistleri genellikle uygun maliyet, kısa bekleme süresi, yüksek kalite standartları, ileri teknoloji kullanımı ve nitelikli sağlık personeli gibi kriterleri göz önünde bulundurarak seyahat kararlarını vermektedir (Hwang et al., 2018). Bu bağlamda hem gelişmiş sağlık altyapısı olan hem de doğal ve kültürel açıdan zengin olan bölgeler sağlık turizmi alanında rekabetçi bir konum elde edebilmektedir.

Sağlık turizmi alanında öne çıkan ülkeler arasında Hindistan, Tayland, Türkiye, Meksika, Malezya, Singapur, Güney Kore, Küba, Macaristan, Polonya, Brezilya, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, İsrail, İran, Ürdün, Malta, Dubai ve Arjantin yer almaktadır (Connell, 2006). Bu ülkelerin tercih edilmesinde ortak bazı faktörler dikkat çekmektedir. Öncelikle, uluslararası akreditasyona sahip sağlık kuruluşlarında, gelişmiş tıbbi teknolojilerle donatılmış merkezlerde hizmet sunmaları ve bu hizmetlerin diğer ülkelere kıyasla daha uygun maliyetlerle sağlanması büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Aşağıdaki Şekil 1’de sağlık turizminde en çok tercih edilen ülkeler gösterilmiştir.

Şekil 1. Dünya’da Sağlık Turizminde En Çok Tercih Edilen Ülkeler

Kaynak: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (2025) kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Ayrıca bazı ülkeler, coğrafi ve politik konumlarını kullanarak bölgesel bir sağlık merkezi hâline gelmiştir. Türkiye’de, birçok avantajı bir arada sunan nadir ülkelerden biri olmuştur. Önemli bir geçiş noktasında yer alması, gelişmiş turizm altyapısı, sağlık hizmetlerinde teknolojinin etkin kullanımı, yüksek hizmet kalitesi, ekonomik açıdan ulaşılabilir olması ve sahip olduğu doğal ile kültürel zenginlikler, bölgenin tercih edilmesinde belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır.

2024 verilerine göre Türkiye, 567 Mavi Bayraklı plajı ve marinasıyla önemli bir konuma sahiptir (TÜRÇEV, 2025). Mavi Bayrak, çevre kalitesi, suyun temizliği, sürdürülebilirlik ve güvenlik standartları gibi kriterlerde yüksek standartların sağlandığını gösteren uluslararası bir kalite simgesidir (TÜRÇEV, 2013).

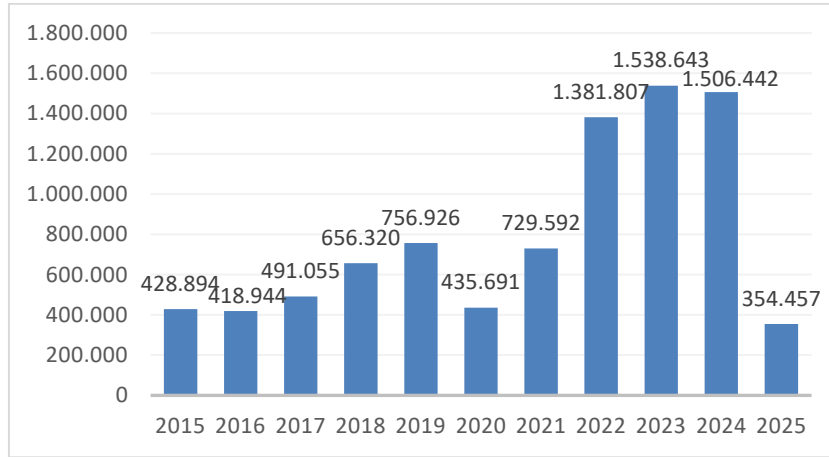
Sağlık turizmi açısından Mavi Bayrak’ın varlığı, sağlıkla tatili birleştiren ziyaretçiler için hem fiziksel hem de zihinsel açıdan faydalı bir deneyim sunmaktadır. Bu durum, tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin daha rahat, stressiz ve verimli geçmesini destekleyerek iyileşmeyi hızlandırır. Böylece, sağlık hizmetlerinin yanı sıra kaliteli ve güvenli bir turizm deneyimi arayan ziyaretçiler için Türkiye, güçlü bir seçenek haline gelmektedir. Tablo 1’de, 2020-2025 yılları arasında yabancı turistlerin Türkiye’yi ziyaret etme nedenleri ve bu nedenlere bağlı olarak gerçekleşen ziyaretçi sayıları detaylı şekilde verilmiştir.

Tablo 1. Yabancı Turistlerin Türkiye Ziyaret Nedenleri

Yıl	Gezi, Eğlence, Sportif ve Kültürel Faaliyetler	Akraba ve Arkadaş Ziyareti	Eğitim	Sağlık	Dini	Alışveriş	Transit	İş Amaçlı (Eğitim, Toplantı, Görev vb.)	Diğer
2020	9.059.231	4.439.893	33.588	435.691	14.147	994.162	387.27	702.027	108.801
2021	18.166.447	7.726.260	83.574	729.592	14.368	1.149.065	80.095	1.269.750	138.311
2022	32.695.981	11.608.129	158.834	1.381.807	17.919	3.245.270	177.848	1.694.697	388.540
2023	36.370.044	12.509.749	188.347	1.538.643	20.366	3.728.249	383.473	1.843.800	494.768
2024	40.401.512	13.360.550	176.152	1.506.442	13.084	3.858.090	384.771	1.864.490	667.356
2025	4.789.291	2.437.138	40.917	354.457	4.016	935.188	32.619	381.292	146.233

Kaynak: TÜİK (2025) kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

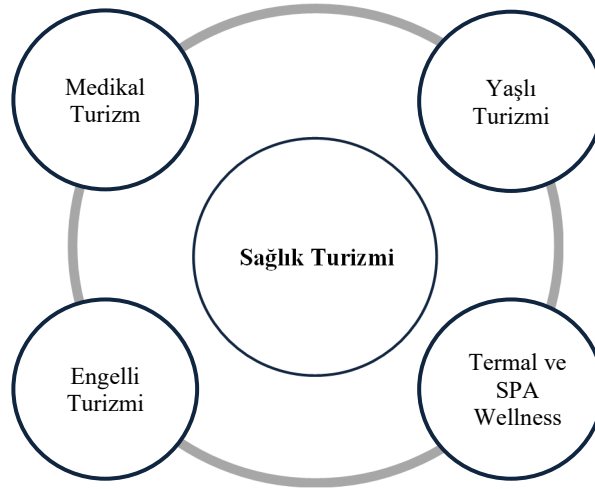
Tablo 2. Sağlık Turizmi Kapsamında Türkiye'yi Ziyaret Eden Kişi Sayısı (İkinci Çeyrek Verileri)

Kaynak: USHAŞ (2025)

2.1. Sağlık Turizmi Çeşitleri

Sağlık turizmi, farklı ihtiyaçlara ve hizmet alanlarına göre çeşitli başlıklarla sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma da tıbbi tedavi amaçlı yapılan medikal (tıbbi) turizm, doğal kaynaklardan faydalanılarak gerçekleştirilen termal turizm bedensel ve zihinsel yenilenmeye odaklanan spa ve wellness turizmi, ileri yaştaki bireylerin gereksinimlerine yönelik yaşı turizmi ile özel ihtiyaç sahibi bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştıran engelli turizmi bulunmaktadır (Cohen, 2008).

Şekil 2. Sağlık Turizmi Çeşitleri

Kaynak: Roman et al. (2023) kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

2.1.1. Tıbbi (Medikal) Turizm

Tıbbi turizm, bireylerin organ nakli, estetik cerrahi, diş tedavileri gibi uzmanlık gerektiren sağlık hizmetlerinden faydalanmak amacıyla farklı ülkelere veya bölgelere seyahat etmelerini içeren bir uygulamadır (Connell,2006). Bu süreçte sağlık sektörüyle turizm sektörü iş birliği yaparak, hastalara tedavi hizmetlerinin yanı sıra konaklama ve diğer destek hizmetlerini de bütüncül şekilde sunmaktadır.

Tıbbi turizmin en yaygın kullanıldığı alanlar arasında estetik cerrahi işlemler, ortopedik ameliyatlar, tüp bebek uygulamaları, kardiyovasküler girişimler, diş sağlığı hizmetleri ve saç ekim hizmetleri yer almaktadır (Connell, 2006; Smith et al., 2011).

Bu alandaki önemli merkezlerden biri ise Asya kıtası olmuştur. Bölge, her yıl yaklaşık 2 milyon sağlık turistini ağırlamakta ve sunduğu kaliteli sağlık hizmetleriyle medikal turizmde öne çıkmaktadır. Hindistan, Singapur ve özellikle Tayland gibi ülkeler, uygun maliyetli ve yüksek standartlı tedavi seçenekleriyle uluslararası hastalar için cazip destinasyonlar arasında yer almaktadır. Bu durum, Asya kıtasını tıbbi turizmde küresel bir merkez haline getirmektedir (Tontuş, 2025).

2.1.2. Yaşlı Turizmi

Yaşlı turizmi bir diğer adıyla geriatri yaşlı bireylerin sağlık ve bakım gereksinimlerini karşılamak üzere yaşadıkları yer dışındaki farklı bölge veya ülkelere yaptıkları seyahatleri içeren bir sağlık turizmi çeşididir (Özsarı ve Karatana, 2013). Artan yaşam süresiyle birlikte yaşlı nüfus oranı yükselmektedir, bu durum sağlık hizmetlerine olan ihtiyacın artmasına yol açmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelere yaşlılara yönelik bakım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle daha ekonomik hizmet sunan ülkelere yönelim artmaktadır. Yaşlı turizm kapsamında; palyatif bakım, kronik hastalık yönetimi, rehabilitasyon hizmetleri ve sağlıklı yaşlanma destek programları gibi çeşitli hizmetler sunulmaktadır (Tontuş, 2025:27-30).

2.1.3. Engelli Turizmi

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) “engellilik” kavramını; bireyin fiziksel, zihinsel ya da ruhsal yetilerinden bir kısmının kalıcı olarak işlev kaybına uğraması ya da bazı organların kısmen veya tamamen bulunmaması ve bu durumun bireyin günlük ve sosyal yaşam aktivitelerini kısıtlaması şeklinde tanımlamaktadır (WHO, 2023). Günümüzde turizm, bireylerin ilgi alanları, ihtiyaçları ve tercihlerine göre farklılaşarak çeşitlenmektedir. Ancak engelli bireyler, bu gelişmelerden çoğu zaman eşit ve etkin biçimde yararlanamamaktadır. Bu durumun aşılması için turizm sektörünün ulaşım, konaklama ve diğer hizmet unsurlarını engelli bireylerin kullanımına uygun hale getirmesi önemlidir. Çünkü engelli bireylerin sosyal hayatta etkin biçimde yer almaları, bir toplumun gelişmişlik seviyesini gösteren önemli göstergelerindendir (Bulgan, 2017).

Dünya Bankası (DB) ile Dünya Sağlık Örgütü’nün (DSÖ) ortak araştırmasına göre, günümüzde dünya genelinde 1 milyar engelli birey olduğu yapılan araştırma sonucu tespit edilmiştir. Dünya Engellilik Raporu verilerine göre önümüzdeki yıllarda engellilik oranlarının artacağına ve bu durumun daha ciddi sorunlara yol açacağı öngörülmüştür. Çünkü nüfusun genel olarak yaşlanması ve engellilik riskinin artması gibi faktörler engelli sayısının artışına neden olmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü, 2011). Bu doğrultuda, engelli bireylerin turizm ve sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak için altyapı ve hizmetlerin engelli dostu şeklinde geliştirilmesi hem sosyal adaletin sağlanması hem de toplumun genel refahının artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

2.1.4. Termal ve SPA/Wellness

Sağlık turizminin önemli bir çeşidi olan termal turizm, yer altından doğal olarak çıkan ve yüksek mineral içeriğine sahip sıcak su kaynaklarının; romatizmal hastalıklar başta olmak üzere çeşitli rahatsızlıkların hafifletilmesi, stresin azaltılması ve dinlenme amacıyla kullanıldığı bir turizm türüdür (Tontuş, 2025). Bu uygulamalar tarih boyunca tamamlayıcı tedavi yöntemi

olarak tercih edilmiş ve sağlık temelli seyahatlerin artmasına katkı sağlamıştır (Öztürk ve Bayat, 2011; Ünal ve Demirel, 2011).

Termal turizm kapsamında; kaplıcalar, balneoterapi (termal su ve çamurla tedavi), içme kürleri, talassoterapi (deniz suyu ile tedavi), hidroterapi, klimaterapi (iklimle tedavi), speleoterapi (mağara terapisi), helioterapi (güneş ışığı terapisi) ve peloidoterapi (çamurla tedavi) gibi çeşitli uygulamalar sunulmaktadır (Ünal ve Demirel, 2011). Bu uygulamalar fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleriyle desteklenerek bütüncül bir iyilik hali sağlamayı amaçlamaktadır. Spa ise suyun iyileştirici etkisinden yararlanmayı; wellness ise beden, zihin ve ruh sağlığını koruyarak yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen yaşam biçimi yaklaşımıdır (Çetin, 2019). Bu iki kavramın entegrasyonu, termal turizmi sağlıklı yaşam arayışında olan bireyler için cazip bir alternatif haline getirmiştir.

Jeotermal kaynaklar bakımından zengin ülkelerde, termal turizm hem sağlık hizmetleri hem de ekonomik kalkınma açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Türkiye, sıcaklıkları 20-110°C arasında değişen ve debileri 2-500 litre/saniye arasında olan 1500’ü aşkın termal kaynağa sahiptir. Bu zenginlik sayesinde Türkiye, termal kaynak çeşitliliği bakımından dünyada ilk beş içinde yer almakta; Avrupa’da ise kaplıca kullanımında üçüncü sırada bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017). Sağlık temelli seyahatlerin artması, termal ve spa/wellness turizminin planlı şekilde geliştirilmesini stratejik bir fırsat haline getirmektedir.

3. KAHRAMANMARAŞ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kahramanmaraş, Türkiye’nin güneyinde, Akdeniz ile Doğu Anadolu bölgeleri arasında bir geçit şehridir. Coğrafi olarak stratejik bir konuma sahip olan şehir, kuzeyde Sivas ve Malatya, doğuda Adıyaman, güneyde Gaziantep ve batıda Adana ile çevrilidir. Kahramanmaraş ili, 14.505,00 km²’lik yüzölçümüyle ülke topraklarının %1,8’ini kaplamaktadır. Bu yüzölçümü ile ülkenin on birinci; Nüfusa göre ise on sekizinci büyük şehridir. Topraklarının %59,7’si dağlarla, %24’ü plato ve yaylalarla %16,3’ü ovalarla kaplıdır. Deniz seviyesinden 568 m yüksekte olup, ilin kuzey kesimleri oldukça dağlıktır. Kahramanmaraş 11 ilçeye sahip bir büyükşehirdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2025.).

3.1. Kahramanmaraş’ın Ekonomik Yapısı

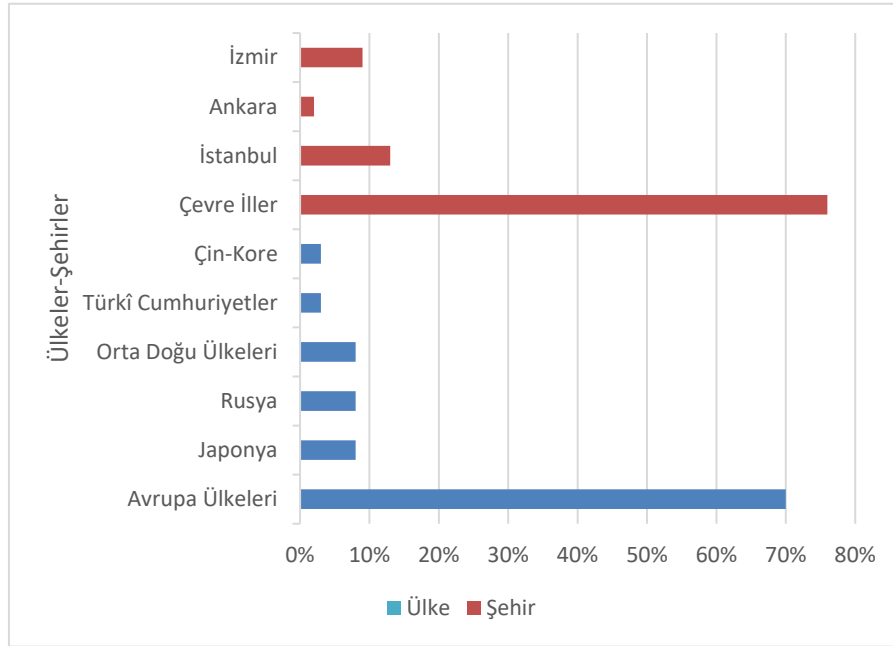
Kahramanmaraş, tarihi derinliği ve kültürel zenginliği kadar ekonomik potansiyeliyle de dikkat çeken bir şehirdir. Kahramanmaraş son yıllarda yapılan yatırımlar ve organize sanayi bölgeleri sayesinde şehir, Türkiye’nin önde gelen sanayi merkezlerinden biri olmuştur. Kahramanmaraş, tarımsal üretim açısından oldukça verimli ovalara ve uygun iklim koşullarına sahiptir. Ceyhan ve Aksu nehirlerinin suladığı tarım arazilerinde geniş bir ürün olanakları sağlamıştır. Kahramanmaraş ili baraj gölü bakımından zengindir (Karademir vd., 2018). Kahramanmaraş, kültürel mirasını ekonomik değere dönüştürme potansiyeline sahip şehirlerden biridir.

3.2. Kahramanmaraş’ta Turizm

Kahramanmaraş, konumu ve bulunduğu bölge, sahip olduğu iklimi sayesinde turizm açısından büyük avantajlara sahip bir ilimizdir. Kahramanmaraş, üç ayrı coğrafi bölgenin (Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi) birbirlerine en çok yaklaştığı alanda yer alır. Kahramanmaraş’ın üç bölgeye yakın olması aslında bu bölgelerinde iklimleri ile benzerlik oluşturduğunun göstergesidir. Bu sayede ilimizin su kaynakları, verimli

toprakları ve yayla çeşitliliğinin fazla olduğunu göstermektedir. Aşağıdaki Tablo 3’ te yapılan paydaş görüşmeleri sonucu Kahramanmaraş’a gelen turist dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 3. Kahramanmaraş’a Gelen Turistlerin Ülke ve Şehirlere Göre Dağılımı

Kaynak: Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (2020) kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

3.2.1. Kahramanmaraş’ın Doğal, Kültürel ve Tarihi Gezilecek Yerleri

3.2.1.1. Dağlar ve Mağaralar

Ahır Dağı, Kahramanmaraş’ın hem coğrafi hem kültürel hem de ekolojik açıdan önemli bir doğal varlığıdır. Kahramanmaraş’ın güneyinde, şehir merkezine 65 kilometre uzaklıkta, 2.259 metre rakımlı Uludaz Tepesi ise uğur böceği kolonileri ile ün yapmıştır; doğa fotoğrafçıları ve dağcıların ilgisini çeken Uludaz Tepesi aynı zamanda Kahramanmaraş Uğur Böceği Festivali’ne de ev sahipliği yapmaktadır. Öte yandan, Elbistan ilçesinin doğusunda yükselen 3.090 metre yüksekliğindeki Nurhak Dağı, ilin en yüksek doruğu olup, adını verdiği Nurhak İlçesi bu dağın eteklerinde konumlanmıştır (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.2. Akarsu ve Göller

Kahramanmaraş’ın akarsu ve göller açısından öne çıkan doğal varlıkları arasında Fırın Çayı, Yeşilgöz Obruğu, Kılavuzlu Barajı, Menzelet Barajı, Sır Barajı ve Ceyhan Nehri önemli yer tutar. Yine Ceyhan Nehri üzerinde, merkezin 26 kilometre kuzeybatısında elektrik üretimi amacıyla inşa edilen Menzelet Barajı, Kahramanmaraş’ın en büyük yüzey alanına sahip barajı olup Ali Kayası’nın etrafını saran görüntüsü ve turkuaz rengiyle eşsiz bir güzellik sunar (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.3. Kaleler ve Kaya Mezarları

Kahramanmaraş’ın tarihi ve kültürel değerleri arasında öne çıkan kaleler, kaya mezarları, köprüler, çeşmeler ve hamamlar, kentin kimliğine katkıda bulunan önemli yapılardır. Tarihi kent merkezinde yer alan Kahramanmaraş Kalesi antik dönemlerden günümüze kadar sürekli kullanılmış en önemli kültürel miraslardan biridir; içinde Kahramanmaraş kurtuluş

mücadelesinin anlatıldığı Minyatür Kurtuluş Müzesi de bulunmaktadır. Onikişubat İlçesi Süleymanlı Mahallesi'nde yer alan anıtsal ölçülerdeki Süleymanlı Çeşmesi, Ilıca Kaplıcaları'na 5 kilometre mesafede konumlanır. İsa Divanlı Mahallesi'ndeki Uyuz Pınarı Çeşmesi ise halk arasında uyuz hastalarının tedavisi için kullanıldığı gerekçesiyle bu adla anılmakta ve sağlık turizmi açısından da önem taşımaktadır. Uzunoluk Caddesi'nde yer alan Uzunoluk Hamamı, Sütçü İmam'ın ilk kurşun hadisesinin yaşandığı yerde bulunmakta olup, 2012 yılında Dijital Kurtuluş Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Kahramanmaraş Kalesi'nin güney eteğinde yer alan ve toprak seviyesinin altında inşa edilmiş olan Çukur Hamamı'nın ise kitabesi bulunmaktadır. Kent merkezine 11 kilometre uzaklıktaki Kılavuzlu Mahallesi sınırlarında yer alan Ceyhan Köprüsü (Taş Köprü), Ceyhan Nehri üzerinde moloz taş malzeme kullanılarak yapılmış olup, ihtişamlı duruşu ile günümüze kadar ulaşabilmiştir (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.4. Camiler ve Türbeler

Kahramanmaraş'ın dini ve kültürel mirasları arasında önemli yere sahip yapılar arasında Abdülhamid Han Camii, Eshab-ı Kehf Külliyesi ve Camii ile Taş Medrese öne çıkmaktadır. Kent meydanında Ulu Cami ile bütünlük oluşturan Taş Medrese 'ye sahiptir. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.5. Hanlar ve Çarşılar

Maraş Kalesi güneyinde, kentin merkezinde yer alan tarihi çarşılar bölgesi Dulkadiroğulları Döneminden itibaren şehrin ticari merkezi olma özelliğini yitirmemiştir. Suk-i Maraş, Kapalı Çarşı, Bedesten, Saraçhane Çarşısı, Bakırcılar Çarşısı, Mazmanlar Çarşısı, Kalaycılar Çarşısı, Demirciler Çarşısı, Kuyumcular Çarşısı ve Semerciler Çarşıları ile daha birçok iş kolunda mal ve hizmet üreten esnaf ve onların ticari yaşam izlerini devam ettiren bir çarşı grubu bu alandadır. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.6. Müzeler

Kahramanmaraş'ın kültürel zenginliğini ve tarihî mirasını gözler önüne seren müzeler, şehrin geçmişi ve kimliğiyle ilgili önemli ipuçları sunmaktadır. Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi, Uzunoluk Caddesi'nde, Sütçü İmam'ın ilk kurşunu attığı Uzunoluk Hamamı'nda kurulan Dijital Kurtuluş Müzesi, Kahramanmaraş'ın köklü şiir ve edebiyat geleneği sembolü olan Yedi Güzel Adam ve Edebiyat Müzesi. Ayrıca, Kahramanmaraş'ın en önemli değerlerinden biri olan dondurmanın tarihçesi, imalat ve satış süreçleri, Ulu Cami'nin güneyinde Katip Han'da kurulan Dondurma Müzesi'nde ziyaretçilere aktarılmaktadır (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.7. Kış Turizmi

3.2.1.7.1. Yedikuyular Kayak Merkezi:

Ahır Dağı 2.000 mt rakımda Yedikuyular mevkiinde kurulan tesis, yılın dört ayı hizmet verebilmektedir. Kayak Merkezi günlük 2.000 kayakçı olmak üzere toplam 5.000 kişi kapasitelidir. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.8. Yaylalar

Kahramanmaraş'ın doğal güzellikleri ve rekreasyon alanları arasında öne çıkan yaylalar ve tabiat parkları, ziyaretçilere dört mevsim eşsiz bir doğa deneyimi sunmaktadır.

Kahramanmaraş-Andırın yolu üzerinde yer alan Başkonuş Yaylası, Kent merkezine 36 km mesafede bulunan Yavşan Tabiat Parkı bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Kahramanmaraş'ın başlıca yaylaları arasında Ayrancı Yaylası, Afşin Subatan Yaylası, Ahırdağ Eğrigöl Yaylası, Ağılı Yaylası, Seen Yaylası, Ağoluk Yaylası, Andırın Çığsar Yaylası ve Nurhak Tahtalı Yaylası da önemli doğa destinasyonları arasında yer almaktadır (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.9. Termal Turizm

3.2.1.9.1. Ilıca Kaphıaları

Kahramanmaraş kent merkezine 70 km uzaklıkta Berit Dağı eteklerinde bulunan Ilıca Mahallesi yer alır. İki kamu birisi özel sektöre ait üç ayrı termal tesis bulunan Ilıca, il içinden ve çevre illerden uzun süreli ziyaretçileri ağırlamaktadır. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.9.2. Döngel Kaphıaları

Kahramanmaraş kent merkezine 30 km mesafede bulunan Döngel Mahallesi'nde Sır Barajı kıyısındaır. 1989 yılında baraj suları altında kalan antik termal kaynağın yakın zamanda sondajla tekrar çıkarılmasıyla bölgede birbiri ardında konaklamalı termal turizm tesisleri kurulmaya başlanmış olup, yeni gelişim gösteren bir bölgedir. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

3.2.1.9.3. Ekinözü (Celâ) İçmesi

Ekinözü ilçesinde yer alır. Kahramanmaraş'a 151 km, Elbistan ilçe merkezine 20 km. uzaklıktadır. Yukarı, Aşağı ve Orta içme diye anılan üç ayrı kaynaktan çıkan zengin mineralli maden sularına sahiptir. Başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere yurdun her tarafından ziyaretçilerin içme kürüyle başta böbrek ve mide olmak üzere pek çok hastalıklarına şifa aradığı bir bölgedir. (Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2020).

4. KAHRAMANMARAŞ SAĞLIK ALT YAPISI

Sağlık altyapısı, bir bölgenin sosyo-ekonomik gelişiminin temel taşlarından biridir. Kahramanmaraş, Türkiye'nin Doğu Akdeniz Bölgesi'nde stratejik konumu ve yoğun nüfusu nedeniyle sağlık hizmetlerine erişim ve kalitesinin artırılmasına ihtiyaç duymaktadır (Sağlık Bakanlığı, 2022).

Kahramanmaraş, sağlık altyapısı açısından şehir hastanesi, tıp fakültesi ve devlet hastanelerinden oluşan kapsamlı sağlık kurumlarıyla güçlü ve bütüncül bir temel sunmaktadır. Kahramanmaraş'ta sağlık hizmetleri; devlet hastaneleri, üniversite hastaneleri, özel sağlık kuruluşları ve birinci basamak sağlık hizmeti veren aile sağlığı merkezleri aracılığıyla sunulmaktadır. Kahramanmaraş, güçlü bir sağlık altyapısına sahip olmasına rağmen özellikle kırsal alanlarda erişim ve personel dağılımı konularında zorluklar yaşamaktadır. Bu zorlukların yanı sıra 6 Şubat 2023 yılında yaşadığımız deprem "asrın felaketi" de sağlık alt yapısına daha da zorluklar yaşatmıştır. Şehrimizde bulunan birçok hastanelerimiz zarar görerek hasta kayıplarına, kurum kayıplarına, doktor kayıplarımıza sebep olmuştur. Bu olumsuzluğa rağmen sağlık alt yapısını iyileştirmekle uğraşan bir şehir halindedir. Deprem sonrası Kahramanmaraş'ta sağlık altyapısının yeniden inşası ve güçlendirilmesi yönünde önemli adımlar atıldı. Yeni hastanelerin hizmete girmesiyle birlikte, şehirdeki sağlık hizmetlerinin

kapasitesi ve kalitesi artırıldı. Bunun yanı sıra projesi devam etmekte olan birçok hastaneler yakın zamanda faaliyete geçecektir. Aşağıdaki Tablo 4'te Kahramanmaraş'ın sağlık kurumlarının türleri ve sayıları verilmiştir bu sayılara ilçelerde dahil edilmiştir.

Tablo 4. Kahramanmaraş'taki Sağlık Kurumlarının Türleri ve Sayıları

Sağlık Kurumları	Sayı
Kuduz Aşısı Uygulanan	10
Üniversite Hastanesi	1
Özel Hastaneler	7
Kamu Hastaneleri	11
İlçe Sağlık Müdürlükleri	9
Toplum Sağlığı Merkezleri	1
Kahramanmaraş İl Sağlık Müdürlüğü Misafirhanesi	1
Aile Sağlığı Merkezleri	126
Aile Hekimliği Birimi	376
Ağız ve Diş Sağlığı Merkezleri	2
Kanser Erken Teşhis ve Tarama Merkezleri (KETEM)	3
Toplam	547

Kaynak: Kahramanmaraş İl Sağlık Müdürlüğü (2025) kaynağından yararlanılarak oluşturulmuştur.

5. SWOT ANALİZİ

SWOT analizi, bir organizasyonun iç ve dış çevresini sistematik olarak değerlendiren stratejik bir planlama aracıdır. Bu analiz yöntemi, 1960'lı yıllarda Albert Humphrey tarafından geliştirilmiş olup (Hill ve Westbrook, 1997), örgütün güçlü (Strengths) ve zayıf yönlerini (Weaknesses) iç çevresinde; dış çevresinde ise fırsatları (Opportunities) ve tehditleri (Threats) belirlemeye odaklanır (Sammot-Bonnici ve Galea, 2015). SWOT analizi, örgütün mevcut stratejilerini değerlendirmek ve yeni stratejiler geliştirmek için temel bir çerçeve sunar. Analiz sürecinde, güçlü yönler avantaja dönüştürülürken, zayıf yönlerin iyileştirilmesi ya da etkilerinin azaltılması hedeflenir; fırsatların değerlendirilmesi ve tehditlerin bertaraf edilmesi ise örgütün çevresel adaptasyonunu sağlar (Pickton ve Wright, 1998). Bu kapsamda SWOT, hem içsel kapasitenin hem de dışsal dinamiklerin dengeli biçimde ele alınmasını mümkün kılarak, karar alma süreçlerine stratejik derinlik kazandırır. Günümüzde, farklı sektörlerde ve organizasyonel yapıların stratejik planlama faaliyetlerinde yaygın olarak kullanılmakta olup, etkinliği yapılan doğru ve kapsamlı veri toplama ile analiz yöntemlerine bağlıdır (Gurel ve Tat, 2017).

6. KAHRAMANMARAŞ SAĞLIK TURİZMİ SWOT ANALİZİ

6.1. Güçlü Yönleri

- Ilıca ve Ekinözü gibi termal kaynaklara sahip olması, doğal tedavi olanakları sunar.
- Termal suların romatizmal hastalıklar, cilt rahatsızlıkları ve ortopedik rehabilitasyon için uygun olması.
- Kaplıca ve spa tesisleri sağlık turizmine katkı sağlar.
- Kahramanmaraş'ın doğal güzellikleri ve zengin tarihi mirası sağlık turizmi ile kültürel turizmi birleştirme imkânı sağlar.
- Şehirde devlet hastaneleri, özel hastaneler ve üniversite hastanesi gibi sağlık altyapısı mevcuttur.

- Havaalanı, otobüs ve kara yolu ulaşımı sayesinde bölgeye ulaşım avantajlıdır.
- Şehrin konumu itibarıyla Ortadoğu ülkelerinden hasta potansiyeli avantajı vardır.
- Türkiye genelinde diş tedavileri (implant, estetik diş hekimliği) fiyat açısından cazip.

6.2. Zayıf Yönleri

- Sağlık turizmi konusunda yeterli tanıtım ve markalaşma yapılmamış durumda.
- Sağlık personellerinde, sağlık okuryazarlığının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.
- Modern termal otel ve spa tesislerinin sayısının azlığı.
- Alanında uluslararası tanınmış uzman doktor sayısının az olması.
- Kliniklerin ve hastanelerin sağlık turizmi için yeterli donanıma sahip olmaması.
- 6 Şubat 2023 depreminden kaynaklı doktorlarımızın şehir değişikliği yapmaları.
- Konum olarak 4 ilin arasında kalması.

6.3. Fırsatlar

- Devlet destekleri ve teşvik programlarıyla sağlık turizmi yatırımları yapılabilir.
- Üniversite hastaneleri veya özel hastaneler yurtdışı bağlantıları kurarak sağlık turizmi potansiyelini geliştirebilir
- Termal tedaviyi fizik tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ile birleştirerek katma değerli hizmetler sunma şansı.
- Estetik cerrahi, saç ekimi ve medikal estetik gibi alanlara yönelik büyük bir küresel talep.
- Uygun fiyat avantajı ile pazarda rekabet edebilirlik.
- Kamu ve özel sektör iş birliği ile sağlık turizmi tanıtımı yapılabilir.
- Sağlık turizmi alanında eğitim programları düzenlenerek personel niteliği artırılabilir.
- Depremden sonra yapılacak hastane kurumlarının sağlık turizmi faaliyetlerine uygun şekilde planlanması.

6.4. Tehditler

- 6 Şubat 2023 depremlerinin etkisi ve olası artçı depremler turizmi olumsuz etkileyebilir.
- Doğal kaynakların sürdürülebilir yönetilmemesi, plansız yapılaşma ve çevre kirliliği uzun vadede risk oluşturabilir.
- Afyon, Yalova gibi illerin güçlü marka bilinirliği ve gelişmiş tesisleri ile rekabet.
- İstanbul, Antalya gibi şehirlerin marka gücü ve deneyiminin oldukça yüksektir.
- Yerel yönetimlerin sağlık turizmine yeterince öncelik vermediği görülmektedir.
- 6 Şubat 2023 depreminin hastanelerimize zarar vermesi ve yenilenme süresinin uzun zamanlar alması.
- Depremden dolayı giden veya gönderilen hastalarımızın tedavilerine gittikleri yerde devam etmeleri.
- Depremden kaynaklı hasar görmüş kurumların, rekabetçiler için fırsat haline dönüşmesi.

7. SONUÇ VE ÖNERİ

Kahramanmaraş, sahip olduğu doğal kaynaklar, sağlık altyapısı ve coğrafi konumu itibarıyla sağlık turizmi açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Ilıca ve Ekinözü gibi termal kaynakların yanı sıra kaplıca ve spa olanakları hem tedavi edici hem de rehabilite edici hizmetlerin sunulabilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, şehrin doğal güzellikleri ve zengin kültürel mirası, sağlık turizminin kültürel turizm ile entegre yürütülebileceği bir destinasyon profili oluşturmaktadır. Kahramanmaraş, Türkiye genelindeki uygun fiyatlı sağlık hizmetleri ile özellikle Ortadoğu ülkelerinden gelen hasta grupları için rekabetçi bir seçenek sunmaktadır. Ancak, sağlık turizmi faaliyetlerinin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilebilmesi için çeşitli zayıf yönlerin giderilmesi ve mevcut tehditlerin yönetilmesi gerekmektedir. Öncelikle, şehirde sağlık turizmine yönelik markalaşma, tanıtım ve altyapı eksiklikleri dikkat çekmektedir. Uluslararası standartlara uygun termal otel ve modern tesis sayısının azlığı, sağlık personelinde yabancı dil yeterliliği ve sağlık okuryazarlığının düşüklüğü gibi faktörler hizmet kalitesini sınırlamaktadır. Ayrıca, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan depremler hem sağlık altyapısını hem de profesyonel insan kaynağını olumsuz etkilemiş; sağlık turizminin yeniden inşası sürecini zorlaştırmıştır.

Bu araştırma sonucunda, Kahramanmaraş'ta sağlık turizminin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar için bazı öneriler;

- Deprem sonrası yeniden yapılandırılacak hastane ve sağlık tesislerinin sağlık turizmi standartlarına uygun şekilde planlanması.
- Kahramanmaraş'ın sağlık turizmi için yapılacak olan yatırımlar kamu-özel iş birliği modelleri ile desteklenmelidir.
- Sağlık turizmi birimlerinde görev yapacak personellerin, yabancı dil yeterliliği ve sağlık turizmi okuryazarlığı hakkında geliştirilmesi ve sürekli olarak güncel eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Kamu ve özel hastanelerin sağlık turizmi açısından aktif bir şekilde iş birliği halinde olması gerekmektedir.
- Belediye ve il özel idareleri sağlık turizmini kalkınma planlarına entegre etmeli; bu alana yönelik özel teşvikler ve destek mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Kahramanmaraş'ın sağlık turizmi potansiyelinin ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması için dijital pazarlama ve sosyal medya stratejileri geliştirilmelidir.
- Kahramanmaraş'ın bilinmeyen doğal kaynaklarının aktif şekilde kullanılması için çevresel düzenlemeler gerekmektedir.
- Şehirdeki hava yolu ulaşımının geliştirilmesi, doğrudan uçuş sayılarının artırılması ve sağlık turizmine özel transfer hizmetlerinin organize edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak kamuoyunda genellikle “Kahramanmaraş” algısıyla alınan şehir imajının dönüşümü için Kahramanmaraş'ın yalnızca sağlık turizmi alanında değil, tüm sektörlerde vizyoner, yenilikçi ve sürdürülebilir bir kent kimliği kazanması hedeflenmeli; bu doğrultunda yerel yönetimler, kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları arasında koordineli ve stratejik bir iş birliği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Bulgan, G. (2017). Zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin tatil deneyimleri üzerine tanımlayıcı bir araştırma: Isparta ili örneği. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 35-63.

- Cohen, E. (2008). Medical tourism in Thailand. *AU-GSB e-Journal*, 1(1), 24–37.
- Connell, J. (2006). Medical tourism: Sea, sun, sand and... surgery. *Tourism Management*, 27(6), 1093–1100.
- Çetin, T. (2019). Sağlık turizmi kapsamında medikal turizm pazarlaması: Türkiye medikal turizm şirketleri üzerine bir uygulama (*Yüksek lisans tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi*). *Eastern Mediterranean University Repository*.
- Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2020). *Kahramanmaraş İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı (2020-2024)*. Erişim Tarihi: 20.05.2025, Erişim Adresi: https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/dogaka_kahramanmaras_tsep_web.pdf
- Dünya Sağlık Örgütü (2011). *Dünya engellilik raporu: Engellilik ve toplum*. Engelliler Konfederasyonu. Erişim Tarihi: 21.05.2025, Erişim Adresi: <https://www.engellilerkonfederasyonu.org.tr/wpcontent/uploads/2020/04/D%C3%BCnya-Engellilik-Raporu-2011.pdf>
- Gurel, E., & Tat, M. (2017). SWOT analysis: A theoretical review. *Journal of International Social Research*, 10(51), 994-1006.
- Hazarika, I. (2010). Medical tourism: Its potential impact on the health workforce and health systems in India. *Health Policy and Planning*, 25(3), 248–251.
- Hill, T., & Westbrook, R. (1997). SWOT analysis: It's time for a product recall. *Long Range Planning*, 30(1), 46-52.
- Hwang, S., Lee, D., & Kang, C.-Y. (2018). Medical tourism: Focusing on patients' prior, current, and post experience. *International Journal of Quality Innovation*, 4(4), 1–22.
- Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. (2025, 23 Ocak). *Başkan Görgel: Sağlık altyapımız güçleniyor*. Erişim Tarihi: 29.05.2025, Erişim Adresi: <https://kahramanmaras.bel.tr/haber/2025/01/23/baskan-gorgel-saglik-altyapimiz-gucleniyor>
- Kahramanmaraş İl Sağlık Müdürlüğü. (2025). Sağlık kurumları. Erişim Tarihi: 28.05.2025, Erişim Adresi: <https://kahramanmarasism.saglik.gov.tr/TR-17785/saglik-kurumlari.html>
- Karademir, A., Sandal, N., ve Urhan, Ş. (2018). Sağlık turizminin gelişim süreci ve Türkiye örneği. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 4(1), 39–55.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017, Ocak). *550 bin turist kaplıca için Türkiye'ye geliyor*. Erişim Tarihi: 27.05.2025, Erişim Adresi: <https://basin.ktb.gov.tr/TR-172440/550-bin-turist-kaplica-icin-turkiye39yegeliyor.html>
- Özer, Ö., & Songur, C. (2012). Türkiye'nin dünya sağlık turizmindeki yeri ve ekonomik boyutu. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 69–81.
- Özsarı, H., & Karatana, Ö. (2013). Sağlık turizmi açısından Türkiye'nin durumu. *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 24(2), 136–144.

- Öztürk, M., & Bayat, M. (2011). Uluslararası Turizm Hareketlerinde Sağlık Turizminin Rolü ve Kalite Çalışmalarının Önemi Bir Literatür Çalışması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(2), 135–156.
- Pickton, D. W., & Wright, S. (1998). What's SWOT in strategic analysis? *Strategic Change*, 7(2), 101-109.
- Roman, M., Roman, M., & Wojcieszak-Zbierska, M. (2023). Health tourism—Subject of scientific research: A literature review and cluster analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1), 480. <https://doi.org/10.3390/ijerph20010480>
- Sağlık Bakanlığı. (2022). *Türkiye sağlık hizmetleri raporu*. Sağlık Bakanlığı Yayınları. Erişim Tarihi: 03.06.2025, Erişim Adresi: <https://www.saglik.gov.tr/turkiye-saglik-hizmetleri-raporu>
- Sammot-Bonnici, T., & Galea, D. (2015). SWOT analysis. In *Wiley Encyclopedia of Management*.
- Shen, Y., & Bai, G. (2020). Research on application of blockchain in internationalization of China's medical tourism industry. In *2020 International Signal Processing, Communications and Engineering Management Conference (ISPCEM)* (pp. 63–67). IEEE.
- Smith, R., Martínez Álvarez, M., & Chanda, R. (2011). Medical tourism: A review of the literature and analysis of a role for bi-lateral trade. *Health Policy*, 103(2–3), 276–282.
- Tontuş, H. Ö. (2025, Mayıs). *Sağlık turizmi nedir?* İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, SATURK. <https://totm.inonu.edu.tr/yukle/files/satuk/02.pdf>
- Turner, L. (2007). Medical tourism: Family medicine and international health-related travel. *Canadian Family Physician*, 53(10), 1639–1641.
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV). (2013). *Plajlar için mavi bayrak kriterleri: Kılavuz notlar kitabı*. Erişim Tarihi: 22.05.2025, Erişim Adresi: https://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/Plaj%20Kriterleri_1303_compressed.pdf
- Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV). (2025, Mayıs). Mavi bayrak sayılar. TÜRÇEV. Erişim Tarihi: 24.05.2025, Erişim Adresi: https://www.turcev.org.tr/v2/icerikDetay.aspx?icerik_id=121
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2025, Mayıs). Turist profili (geliş amacı, eğitim seviyesi vb.). Erişim Tarihi: 31.05.2025, Erişim Adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=74&locale=tr>
- Türkiye Seyahat Acentaları Birliği. (2025, Mayıs). *Sağlık turizmi raporu*. TURSAB. Erişim Tarihi: 25.05.2025, Erişim Adresi: https://www.tursab.org.tr/dosya/12186/saglikturizmiraporu_12186_5485299.pdf

- United Nation World Tourism Organization (UNWTO). (2025, Mayıs). UNWTO tourism definitions. Erişim Tarihi: 20.05.2025, Erişim Adresi: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
- USHAŞ. (2025, Mayıs). Sağlık turizmi verileri. Erişim Tarihi: 30.05.2025, Erişim Adresi: <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>
- Ünal, A., & Demirel, G. (2011). Sağlık turizmi işletmelerinden yararlanan müşterilerin beklentilerinin belirlenmesine yönelik Bolu ilinde bir araştırma. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, Aralık, 106–115.
- World Health Organization (WHO). (2023). *Disability*. Erişim Tarihi: 18.05.2025, Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/disability#tab=tab_1